OYF'N YAM

Lamed Shapiro

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

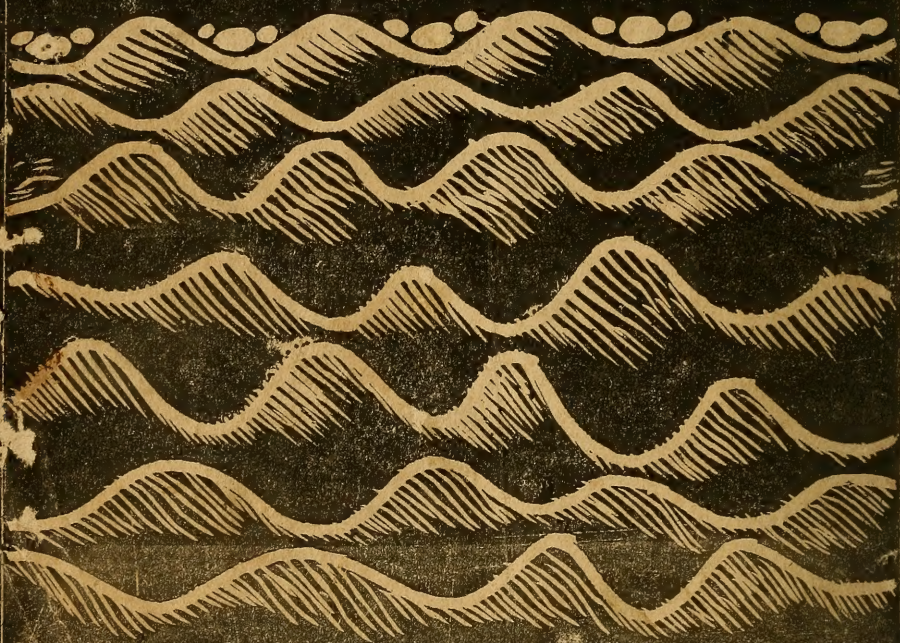
Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

ל. שאפירא

אויפ'ן ים

מאנאטליכע בילאגע

צו די „איראפעאישע ליטעראטור“

№ 2. פרייז 20 קאפ', 12 סענט.

ל. שאפירא

אויפ'ן ים.

פערלאג „פּראגרעס", ווארשא.

אינהאלט.

I נאכט.

II שווינע.

III דער אייזבארג.

IV העלשטערן.

V דער ריח פון לאנד.

НА МОРѢ Л. ШАПИРО

Тип. Левинъ-Эпштейна, Варшава, Павлиноя 19.
1910.

נאכט.

שווימט אַ שיף אין מיטען ים;
שווימט און וויעגט זיך הער און הין.
שיף, פון וואַנען? שיף, וואוהין?..—
נעהט אַ שיף אין ברייטען ים...

חמורנע, אומעטיג אויפ׳ן ים... עס דוכט זיך — נאָך האָט גאָט די וועלט ניט בעשאַפען. צווישען דעם קויטיגען הימעל און דער חיסטער איבערפלעכע פונ׳ם וואַסער, אויף דער גאַנצער ברייט פונ׳ם וועלטליכען תהו ובהו, שוועבט אַרום דער גייסט פון אַלמעכטיגען גאָט — אַ שטרענגער, אונפריינדליכער און שווער-פערזאָרגטער גייסט. אונרוהיג שלײַדערען זיך אײַנע אויף די צווייטע די טונקעל-נעדיכטע וועלען מיט די גרויע שוים-קעפ. שווער איז דער אומעט פון פערטרויערטען ים און גרויס איז זײַן אויפרעגונג. מענשעל, וואוהין קריכסטו! מענשעל, וואוהין רוקסטו זיך! אויף אַ שאָל פון אַ ניסעל האָסטו זיך נעלאָזען איבער די מעכטיגע וואַסערען. אַך, רו נעבעך-נעבעכעל!...

פון אלע מעגליכע זייטען: פון טונקלען אויבען, פון קאלט-פייכטען אונטען, פון אונקלארען, אונבעשטימטען האריזאנט-רינג—רוקט זיך אויף דאס שיף א געהיימניספולע, שטאק-בלינדע נאכט. און ווי דאס קרעכצען פון שיף אין דעם אהן-אויפהער-גערויש פון די ווע־לען, אזוי ווערט פערשלונגען די אונדרייסטע שיין פון די פענסטער—אין צוזאמענגעגאסענעם נעבעל פון הימעל, וואסער און נאכט. און בלויז איבער דער „נאזו" פון שיף און איבער זיין הינטערטייל ציטערען קינדעריש-הילפלאז צוויי עלענדע, פערלוירענע וואנדער-פייערלעך...

קאפיטאן, קאפיטאן! זענען מיר וויים פון לאנד?.. איז גאר איבערהויפט פאראן ערגעץ פעסט לאנד אויף דיעזער וואסער-מדבר? איז אפטמאל די ערד נישט א חלום?..

וויים, א, וויים! זעהסטו אנדארטען הינטער אונז, וואו דו זעהסט גארנישט?... קאנסטו איבערלויפען אין דיין געדאנק צוריק איבער דעם לאנגען, לאנגען פליען, וואו מיר האבען געלאזען הינטער זיך אזוי פיעל העלע און פערצאגטע טעג, אזוי פיעל בלאסע און שווארצע נעכט?.. דארטען — דארט גליהט די ערד אין זונענשיין און שטעהט, ווי געשמיערט. און אהער ווארף א בליק, אין די צווייטע זייט. שפירסטו די טעג און נעכט, וואס קומען אונז אנטקעגען? אויך הינטער זייערע פלייצעס צייכענט זיך שארף א לאנגער, צעגליעדערטער ערדפאס. דערווייל אבער... העי, גיעב אכט! א וואסערבארג געהט אויף אונז!..

— — — אופ-ף!... פארביי...

— — — — — — — — — — — — — —

ליעדער.

פערשיעדענע ליעדער הייבען זיך פון שיפרעק און ווערען פער־שטארבען אינ'ם פייפען פונ'ם ווינד צווישען די מאסטען און אינ'ם קאך פון די וואסערען ארום. שאטלענדישע ליעדער מיט א ווילדליכען אבקלאנג פון שטרענגע בערג, פינסטערע וועלדער און נאציאנאלע „זאק-פייפלעך".

אויפ׳ן ים

איטאַליעניִשע גראַציעזע מעלאָדיִען, אָנגעזאַפּט מיִט זונענשטראַהלען איִן הייסע בליִקען פון נאַכט־שוואַרצע פרויען־אויגען. „גאָד בלעס דהיִ שיִפּ!“ *) איִז מתפלל דער געזאַלצענער, מיִט ים־וואַסער דורכגעווייקטער בריִט מיִט אַ שטאַרקער, ניִעדריִגער שטיִמע. און פּלוצים... אַ דין יונגעלש קול׳כעל פלעכט זיִך אַריין איִן די מיִט און פליִיסט זיִך צו זיִנגען דוקא גראָב, ווי עס זיִנגט אַ געזונדע ברוסט: „סמיעלאָ, דרוזיאַ! ניע טיעריאַיטיע סיִליִ ווי ניעראַוונאָם באָיו!“... און די מאַרסעליעזע קומט דערנאָך, און „דוביִנושקאַ“, און נאָך, און נאָך... און ביִסלעכווייז ווערט די שטיִמע ווייכער, די טענער — ניִעדריִגער און בעהאַרצטער, און אַ טיִעפער, פערבאָרגענער ציִטער שוויִנדעלט אונטער די ווערטער: „איִך בעט דיִך, קלער־אויף מיינע אָרעמע בריִדער“... אַ, מיין ליִעבער „איִכ...“ — איִך דערקען דיִך! איִז פרעמדע ווערטער, איִן פערשיִעדענסטע מעלאָדיִען שניידסטו זיִך אַ וועג, דו אייביִגער, אונשטערבליִכער לייטמאָטיִוו... און וואָס פאַר אַ קליידער דו זאָלסט אויף זיִך ניִט אַרויפציִהען — דיינע שמערץ־טענער פערראַטען דיִך באַלד... זיִנג. — זיִנג, דו בלאַס, אָבגעצעהרט יונגעל מיִט די גרויסע, ליִכטיִגע אויגען: דיין געזאַנג פאַסט זיִך צו׳ם שווערען אומעט פון פערטרויערטען ים...

— — — — — — — — — — — — — —

טיִעפער און טיִעפער זעצט זיִך אויף אונז די אַרומיִגע נאַכט. שטיִל און דערשראָקען קרעכצט אונזער שיִף און צייטענווייז חליִפעט עס, ווי אַ קיִנד פון שלאָף. און געהט. מ׳זעהט ניִשט קיין פיִהרער. געטריִעבען פון קרעפטען געהיימע, ווי אַ נאַכטוואַנדלער לויפט עס איִן שלאָף.

געזאַלצענער, שאַרפער ווערט דער אָטהעם פון שוואַרצען, צערודערטען ים. קיין מענש אויסער מיִר אויפ׳ן דעק. און פנים אל פנים כע־ברענגען מיִר ביידע, איִך און דער ים, אַ לאַנגע, אַ לאַנגע, און שלאָפלאָזע נאַכט.

אַהער, גוטער־ברודער! גיִעב מיִר דיין מעכטיִגע, אייז־קאַלטע האַנד. ווי גרויס און שטאַרק דו ביִזט, אַזוי קליין און ניִשטיִג ביִן איִך. ווי אונ־

*) גאט, בענש דאס שיף.

בעגרענצט עס איז דײַן מאַכט , בין איך נישט ווענינער שוואַך און הילפלאָז . אָבער ווי שרעקליך דײַן אויפרעגונג זאָל נישט זײַן , בין איך טויזענדער , טויזענדער מאָל צערודערטער און אומרוהיגער . . .

גרויס איז די אומרוה פון קלײנינקען מענשעלע .

זעה ! זעלטען־ווען רײַסט דו זיך אַרײַן אין מאַנכע פון מײַנע שטערט און דערפער . און איך דיך — האָב אין די לענג און אין די ברײַט נישט אײנמאָל דורכגעשפרײַזט , דײַנע טיפענישען געפאָרשט , און — צו קלײַן בין דו פאַר מיר . . . ווען דו צעבײַזערסט זיך , דאַן — אָ , געוויס ! — קוקט דער טויט פון דײַנע אויגען . אָבער ווען איך , ווען איך ווער צעווילדעט , דאַן בליצט פון מײַנע — שגעון ! . . . חאַ־חאַ . . .

— — — — — — — — — — — — — —

טו־או־או־או ! — האָט זיך פלוצים אַרויסגעריסען בײַ׳ם שלאָפענדען שיף פון דער ברוסט .

אַ ווײַסער נעבעל האָט אַרומגערינגעלט אונזער שיף , קריכט אויפ׳ן דעק , אין פנים , אין די בײנער אַרײַן . דער טרײַב־שרויף הויבט אָן צו אַרבײַטען לאַנגזאַמער און שווערער . אַ רויהער , הײזעריגער פײַף שפּרינגט פון דעק אין נעבעל אַרײַן . נאָך איהם אַ צווײַטער , אַ דריטער , אַ צעהנטער און מעהר . יעדער פון זײ לאָזט זיך וואַכען זײַנע פערשוואונדענע ברידער און ווערט פערלוירען , אַזוי ווי זײ . . . אַ שווײַגענדע , פערביסענע אימה . דאָס אויער שפּיצט זיך פון זיך זעלבסט , דאָס אויג דרינגט אומזיסט אין די נאָהענטע ווײַטקײַט . . .

. . . שטיל און אומקלאָר , ווי אַן אַלטער , לאַנגאָנגעריגער חלום , קומט אָן פון ערגעץ עפעס אַ קלאַנג . מעגליך — אַ קרעכץ , מעגליך — אַ לאַנגער , אויסגעצויגענער געניץ פון אַ ברײַטען האַלז־און־מויל . אונזער שיף טהוט אַ דערשראָקענעם צאַפּעל און ענטפערט הײזעריג און פערצווײַפעלט . אַ צווײַטער קלאַנג , אַ ביסעל דײַטליכער , דערגרײַכט צו מײַן אויער , און אויפ׳ן ווײַסטען וואַסערפּלײַן פאַנגט זיך דאַן אָן אַ מאָדנער דועט צווישען

צווײַ וועלטען, וואָס זעהען נישט אײַנע די צווײַטע. עס איז שווער צו זאָגען, פון וואַנען עס קומט די פרעמדע שטימע: פון גאַנץ ווײַט, אָדער פון גאָר נאָהנט, פיעלײַכט פון פאָרענט, און אפשר ערגעץ פון אַ זײַט. און מיר דוכט—איך זעה, ווי אויפ'ן דעק פון יענעם פערבאָרגענעם שיף שטעהט אויך אַזאַ עלענדער, ווי איך, אין אַ לאַנגען, שוואַרצען מאַנטעל, מיט אַ בלאַס געזיכט און פינקלענדע אויגען, און קוקט שאַרף און גיעריג אין ווײַסען, בלינדען נעבעל אַרײַן, און איהם דוכט זיך — ער זעהט אויפ'ן דעק פון אַ פערבאָרגענעם שיף מיך, און אונזערע בליקען בעגעגנען זיך...

... דער פײַף פון ווײַטען געהט פאַרבײַ אין אַ זײַט און לאָזט זיך הערען שוואַכער. דערנאָך ווערט ער אײַנגעאַנצען דערטרונקען אין דער נאַכט.

אַדיע, מײַן אומבעקאַנטער חבר! גריס אין מײַן נאָמען דעם אײביג-וואַנדערנדען „פליהענדען האָלענדער"...

אונזער שיף האָט זיך אַרויסגעשלאָגען פון שלאָף און לויפט שטאַרקער און מונטערער זײַן וועג.

— — — — — — — — — — — — —

די נאַכט איז ווי וואַסעריג געוואָרען. אַ בלאַסע, שיטערע פליסיגקײַט דרינגט פון ערגעץ אין די פינסטערניש אַרײַן, מישט זיך לאַנגזאַם מיט איהר און פאַרבט זי אַלץ גרויער און גרויער. דער גרויער אָבגרונד שווינדעלט אין די אויגען, און פון איהם איז נאָך שווערער אַרויסצובעקומען חאָטש אַ וועלכען עס איז בעשטימטען שטריך. עס חלומ'ט זיך, אַז די לופט איז פול און פול מיט עפּעס אַזעלכע נישט-געשטויגען-נישט-געפלויגענע, ציטערנדע און פלאַטערנדע, בעשעפעניש, אַז אָט-אָט חאַפּט דאָס אויג עפּעס ווײַכע, פערקײַלעכדיגטע פאָרמען, וואָס צעגעהען, אײדער זײ קומען צו שטאַנד, שטאַרבען אָב, אײדער זײ ווערען געבוירען. עס איז אָנגעקומען יענער אומפערגעסליכער מאָמענט, דאָס „בעגינען", ווען דער צײַטשטראָם בלײַבט שטעהן צווישען דער געוועזענער נאַכט און דעם מעגליכען טאָג; ווען דער מלאך פון שלאָף גיעסט אויס אויף די ערד זײַן גאַנצע צויבערקראַפט; ווען פערשלאָפענע יודען אין מײַן שטעדטעל

וואַנדערען — סליחות־צייט — איבער די פינסטערע גאַסען צו דער שול, ווי נאַכט־גייסטער, און חלום'ען געהענדיג . . . צו מײַן אויער דערגרייכען עטליכע קלעפּ פון אונזער אַלטען שמש'ס הילצערנעם העמערל, — קלאַנגען, וואָס זענען געבוירען געוואָרען, ווען איך בין נאָך אַ קינד געווען, האָבען מיך יאָהרען לאַנג אַרומגעוואַלגערט איבער דער וועלט און יעצט האָבען זיי מיך אָנגעיאָגט אין מיטען ברויזענדען ים, — און מײַן האַרץ הויבט אָן האַסטיגער צו קלאַפּען זיי אַנטקעגען. . . די לאַנגע, לאַנגע פערגאַנגענהייט און די קורצע, מאָמענטאַלע געגענוואַרט גיסען זיך צוזאַמען. די רעאַלע וועלט פערוואַנדעלט זיך אין אַ חלום, חלומות ווערען ווירקליכקייט. אַרום אונזער שיף דרעהען און וויעגען זיך די דרימלענדע הייזלעך פון מײַן ליעבהאַרציגען שטעדטעל, עס שווימט פאַרביי די אַלטע שול מיט דער אַלטער מאָגערער „קאַלינע" נעבען איהר. . . מײַן קינדעריש הערצעל צאַפּעלט, עס רוישען וואַסער־וועלען, עס קלאָגען זיך די גאַל־ביטערע און מאַמע־ווייכע טענער פון „שמע קולנו", ערגעץ גאָר נאָהענט קלינגט מען פיער מאָל „וואַך־שטונדען" — און איך ערוואַך, ווי פון אַ טיעפען שלאָף.

דער טאָג געהט.

די וואָלקענס ווערען דורכזיכטיג, שיטערער, רייסען זיך ערמער־ווייז און ענטפּלעקען דעם מאַט־אויסגעבלייכטען הימעל. דאָס גערויש פון די וואַסערען פערליערט זיין שרעקענדען כאַראַקטער: די וועלען שפּיעלען זיך פערשייט און לוסטיג, אַ ביסעל ווילד, ווי צעלאָזענע קינדער. גרויס און שטראַהלענד שטייגט עמיצער אַרויף דאָרט ווייט, ביים ברעג פון ים און הימעל, און זיינע בליקען פערטרייבען די לעצטע שאָטענס פון דער פערשטאָרבענער נאַכט. שוין וועט זיין דער טאָג, וואָס קומט אָן אויף אונז!

איך קוש דיין קאַלטע, טויטע האַנד, מײַן ליעבע, ליעבע מוטער נאַכט! שוין וועט זיין דער טאָג, וואָס געהט געבוירען ווערען, אָבער אויך דיך, מיט דיין טיעפען, האַרציגען אומעט, וועל איך קיינמאָל נישט פערגעסען.

אויפ׳ן ים

אַ מאַטראָז מיט אַ בעזים אין האַנט שפּרינגט פּלוצים פון ערגעץ אַרויס אויפ׳ן דעק, שוואַרץ, ווי אַ טײַוועל. איך האָב געגלויבט — אָט באַלד וועט ער זיך רײַטענדיג אויף זײַן בעזים און הײבט זיך אויף אין די לופט, אָדער ער שפּרינגט אַרונטער אין ס׳וואַסער און פערוואַנדעלט זיך אין אַ פערקריפּעלטען זקן, האַלב מענש, האַלב פיש. אין דער ווירקליכקײַט האָט עס נישט פּאַסירט. ער לויפט פאַרבײַ מיר און פערזינקט אין עפּעס אַ לאָך אַזוי געשווינד, ווי ער האָט זיך באַוויזען.

דער טאָג איז געקומען.

שווייגען.

איבער'ן ים האָט געברענט דער טאָג אין זיין גאַנצער הערליכקייט. די מילכטיגע בלויע ברוסט האָט זיך נאָך געוויגט אַרויף און אַראָב נאָך דער שווערער, אונרוהיג פערבראַכטער נאַכט, אָבער מיט יעדען מערקליכען טריט, וואָס די זון האָט געמאַכט איבער'ן הימעל, האָט זיך דאָס וואַסער געשטילט אַלץ מעהר און מעהר. אַ ברייטער שניי-ווייסער שוים-וועג, געפלעקט מיט גרין און בלוי, האָט זיך געצויגען פון הינטער אונזער שיף און איז פערלוירען געגאַנגען אין דער העלער גאָלדענער ווייטקייט, און פון פאָרענט איז געליגען פונקט אַזאַ העלע גאָלדענע ווייטקייט, און פון אַלע זייטען האָט זי אויף אונז געקוקט, און אונזער שיף איז געוועזען דער מיטעלפונקט פון דער וועלט.

צווישען די פּאַסאַזשירען האָט זיך ביסלעכווייז אויסגעוועבט אַ נעץ פון בעשטימטע פערבינדונגען און פערהעלטנישען. מענשען, וואָס דאָס צוזאַמענלעבען אויפ'ן שיף האָט זיי צונויפגעפיהרט צו'ם ערשטען און, פיעליייכט, צו'ם לעצטען מאָל, האָבען געשלאָסען פריינדשאַפט, זיך געיאָגט נאָך כבוד און געפיהרט רכילות; אַ יונג פּאָרל האָט געזוכט איינזאַם-

קײַט. די װעלט־געשיכטע האָט זיך אָנגעפאַנגען אױפסנײַ פון סאַמע אָנהײב.

דער טאָג דערװײַלע איז געװאָרען עלטער. פון אַ פערשײַטען יונגלינג האָט ער זיך פערװאַנדעלט אין אַ דערװאַקסענעם, ערנסטען מאַן, װאָס װײסט, װאָס ער װיל, דערנאָך אין אַ בעיאַהרטען מענשען, װעלכער פערשטעהט, װאָס איהם ערװאַרטעט, און איז גרײט רוהיג צו בעגעגנען דאָס אונפערמײַדליכע... די זון האָט דורכגעמאַכט דרײַ פיערטעל פון איהר טעגליכען װעג, און איהר פנים איז געװאָרען עטװאָס רױטער און מידער. די װאַסערען האָבען זיך כמעט אינגאַנצען בערוהיגט.

און דאָן איז עפעס געשעהען.

אַ פאַסאַזשיר האָט זיך אַריבערגעבױגען איבער'ן „באָרד", איז געשטאַנען אַ װײַלע אין דער דאָזיגער פאָזע און נאָכדעם איז ער לאַנגזאַם אַרונטערגעפאַלען אין װאַסער אַרײַן. אָהן װערטער, אָהן דעם מינדעסטען געשרײַ. געשעהען איז עס אַזױ אונגעאײַלט, אַזױ נאַטירליך, דאָס אין ערשטען מאָמענט האָבען די אַרומיגע ניט פערשטאַנען, װאָס אײַגענטליך איז דאָ פאָרגעקומען.

אַ גאַנצע שטונדע האָבען די מאַטראָזען אױף אַ שיפעל אַרומגעזוכט דעם דערטרונקענעם. אומגעקעהרט האָבען זײ זיך מיט גאָרנישט, מידע און פערצאָרנטע.

װער איז ער?.. אַלע האָבען בעמערקט, נאָר קײנער — געזעהען. די פאַסאַזשירען זענען זיך צונױפגעלאָפען אױפ'ן דעק אין אַ געדיכטע, שװײַגענדע מאַסע, װי דערשראָקענע שאָף. דער שיפס־אינטענדאַנט, אַ הױכער, שענער יונגערמאַן מיט גרױסע, פײַכט־שװאַרצע אױגען, איז געשטאַנען פאַר זײ אַ צעטראָגענער, מיט דער ליסטע פון די פאַסאַזשירען אין דער האַנד, און האָט אױפ'ן קול אױסגערופען פערשידענע נעמען, אױף װעלכע מען האָט געענטפערט פון דער מאַסע נערװעז און אײַלענדיג. „דזשאַהן קליפפאָרד!"... „פאַאָלאָ בערנאַרדיני!... „משה װײַנשטײַן!"... — מיט יעדען נײַעם בעענטפערטען נאָמען איז די אַלגעמײַנע

אַנשטרענגונג געוואַקסען און געוואַקסען.

— יאַנקאָ ראַוויטש!..

שטיל.

— יאַנקאָ ראַוויטש!...

קיין ענטפער. דער אינטענדאַנט איז בלאַס געוואָרען. אַ פּאָר קאַלטע פליִעגעל האָבען אַ פּאַך געטהון איבער׳ן דעק פון שיף...

— יאַנ-קאָ ראַ-אַ-וויטש!... — האָט דער אינטענדאַנט נאָך אַ מאָל אויסגערופען הייזעריג און פערשטיקט. מיר האָבען אונטערגעהאַפּט דעם נאָמען, און די צוויי ווערטער „יאַנקאָ ראַוויטש" האָבען זיך געטראָגען איבער אונזערע קעפּ, זענען אַריינגעדרונגען אין אַלע קאָרידאָרען, אין אַלע קאַיוטעס, האָבען אַ היבשע צייט אַרומגעשוועבט איבער׳ן גאַנצען שיף, אָבער אַלץ פערדומפּפענער, שוואַכער און האָפנונגסלאָזער... און לאַנג האָבען מיר געקוקט אַרונטער, אויף דעם בערוהיגטען ים.

אַלזאָ, פון דער וועלט איז אַוועקגעגאַנגען „יאַנקאָ ראַוויטש"... און מעהר גאָרנישט. פון די שיפסביכער האָט מען זיך נאָך דערוואוסט, אַז אַלט איז ער געוועזען זיעבען און פיערציג יאָהר און קומט פון בעלגראַד, סערביען.

וואָס פאַר אַ מענש איז ער געוועזען? ווי אַזוי האָט ער אויסגעזעהען? קיינער ווייסט נישט. זיינע שכנים אין קאַיוטע האָבען זיך אויף איהם נישט אומגעקוקט, ווייל ער האָט שטענדיג געשוויגען. קיינער האָט אפילו רעכט זיין פּנים נישט געזעהען. דוכט זיך — אַ מאָגערער, אַ ברייטבייניגער, און אפשר נישט... אַלע האָבען געמערקט — קיינער האָט נישט געזעהען. איצט איז ער געשטאַנען פאַר אונז, ווי אַ שרעק-ליכער סוד, ווי אַ פּיינליכע רעטעניש. יאַנקאָ ראַוויטש... יאַנקאָ ראַ-וויטש... וואָס איז געוועזען יאַנקאָ ראַוויטש?...

— — — — — — — — — — — — — — —

די זון האָט בּעריהרט דעם ים מיט איהר אונטערשטען ראַנד און איז געבּליבּען שטעהן אויף אַ ווײַלע. רויט, גרויס, מיט שאַרף געצייכענטע קאָנטורען און טיעף פּערקלערט, האָט זי, קענטיג, געטרויערט פון איהר יוגענד, ווען זי האָט צוריק מיט מיליאָנען, מיליאָנען אויפגענג און אונטערגענג געבּוירען דעם ערשטען טאָג אויף דער ערד. וואָס פאַר אַ וואונדערבּאַרע צײַט דאָס איז געווען! ווי גוט עס איז צו זײַן אַ יונגער נאָט, און ווי גרויס איז דער עלענד פון אַן אַלטען!...

און שטיל איז זי פערשוואונדען אונטער'ן ים.

פרעמדע, אונבּעקאַנטע שטערען זענען ארויסגעטראָטען אויפ'ן פרעמדען הימעל. אַ שטילער אָווענד האָט זיך צענאָסען איבּער דער וועלט. גאַנצע מחנות שאָטענס זענען זיך צונויפגעלאָפען פון אַלע עקען פון הימעל און האָבּען זיך געדיכט געלעגט אויף דאָס וואַסער. אַ שטומע שווײַגעניש איז אַרויפגעשוואומען פון די טיעפעניש פון ים, האָט זיך אויפגעהויבּען, איז זיך צשוואַקסען און האָט פערפילט די וועלט. און גרויס איז געוועזען דאָס שווײַגען פונ'ם ים, ווי ער אַליין.

— איך האָב געהאַט אַ בּעקאַנטען, אַ מאַלער, — דערצעהלט מיר מײַנער אַ שכן אויף דער בּאַנק, אַ גרויליבּער, פעסט געבּויטער מענש, מיט בּלויע, פערטראַכטע אויגען, — פלעגט ער מאָלען דעם ים, איז ער פון זינען אראָב...

— פאַר וואָס?.. — פרעג איך איהם.

— ער פלעגט זאָגען, אַז ווען דער ים רעדט, קאָן ער איהם מאָלען. מעהר אָדער ווענינער פאַרבּען, אַ ווײַכערער אָדער אַ שאַרפערער שטריך — דאָס אַלעס איז מענשליך. נאָר ווען דער ים שווײַגט... דערצעהלט ער איהם אַזוי פיעל, אַזעלכע זאַכען, וועלכע ער איז ניט אימשטאַנד איבּערצוגעבּען אויף די לײַווענד. ער האָט זיך מיר בּעקלאָגט, אַז דער שווײַגענדער ים נאָגט איהם אויס דעם מאַרך פון די בּיינער, און דער רעדענדער — עסט זיך איהם צו מיט יעדען טאָג אַלץ מעהר און מעהר, און זײַן רעדען קלינגט איהם ווי אַ גאַנץ געוועהנליכע

אויפ׳ן ים

„קלוגע" פלוידערײַ . . .

איך האָב אַ קוק געטהון אויף מײַן שכן אויפמערקזאַמער . ער האָט גערעדט געלאַסען , מאַנאַטאָן , ווי אַ פערשלאָפענער . און געקוקט האָט ער , דוכט זיך , אויפ׳ן ים און אפשר אין ערגעץ ניט . אָבגעשוויגען אַ שטיקעל צײַט , האָט ער ווײַטער אָנגעהויבען :

— דערזועלבער קינסטלער האָט געהאַט אַ געליעבטע, —דאָס הײסט, ער האָט ליעב געהאַט אַ מײדעל , וועלכע האָט איהם ניט ליעב געהאַט . זי האָט גערעדט , געזונגען , געלאַכט און האָט ניט געקאָנט פערטראָגען זײַן שווײַגען, מיט וועלכען ער האָט זיך, מײַן איך, אָנגעשטעקט פונ׳ם שווײַגענדען ים . נאָר ווען דער קינסטלער איז משוגע געוואָרען , האָט איהם דאָס מײדעל ליעב בעקומען . פון דאַן אָן האָט זי אויך אויפגעהערט צו רעדען , לאַכען און זינגען . זי האָט איהם גענומען צו זיך אין הויז , און אין די שטירמישע טעג , ווען דער ים רעדט , האָט מען זײ ניט געזעהען דרויסען . נאָר אין די שטילע , נאָר שטילע טעג און נעכט פלעגט זי אַרויספאָהרען מיט איהר קראַנקען געליעבטען אויף אַ שיפעל ווײַט אין ים אַרײַן און פערברענגען דאָרטען שטונדען לאַנג . וואָס זײ האָבען דאָרטען געטהון , ווײס איך ניט , נאָר יעדעס מאָל האָט זי צוריקגעקעהרט בלאַסער און בלאַסער . דעם סוף פון דער מעשה ווײס איך אויך ניט : כ׳האָב איהם נאָך ניט צוגעקלערט . . .

מײַן שכן האָט זיך אויפגעהויבען פון דער באַנק און איז אַריבערגעגאַנגען אויף די צווײטע זײַט פון שיפדעק .

— נו, און די מאָראַל דערפון ? . . —האָב איך איהם נאָכגעשריגען .

ער האָט אַ מאַך געטהון מיט דער האַנד , ווי אײנער רעדט : „אָט לאָז מיך געמאַך" .

אַ מאָדנער מענש ! . .

— — — — — — — — — — — — — — — —

ל. שאפירא

דאָס שיִף האָט זיִך געוויִעגט, איִך האָב געדריִמעלט, און עמי־צער האָט מיִר גערעדט שטיִל איִן איִיער אַריַין:

— איִך האָב געקענט אַ מאַלער, פלעגט ער מאָלען דעם ים. איִז ער משוגע געוואָרען... גערופען האָט מען איִהם יאַנקאָ ראַוויִטש...

דער אייזבארג.

דער אײַזבאַרג.

העלע, וואַרעמע טעג האָבען געבלאָנדזשעט איבער'ן ים.

אויף דער יבשה האָט מען איצטער ספירה געצעהלט, און וואו קיין פוס האָט נישט געטראָטען, זענען שאַרפע גראָזענע צינגלעך געקראָכען פון דער ווייכער, שמעקענדיגער ערד, האָבען געשטיגען און געשאָסען אַרויף, צו דער ווײַטער, ווײַטער זון, דערווײַל נאָך ביטער און דורכזיכטיג, ווי די ערשטע ווייכע הערלעך אויף אַ פרישען יונגעלשען פנים. אויף דער ערד האָט מען איצטער ספירה געצעהלט, און אויף די האַלב הוילע צווײַגען פון די בוימער האָבען, ווי פערגליװערטע טראָפּענס טוי, געשפּראָצט גרינע, פולע קנאָספּען, שטײַף פערפּאַקטע און פערוויקעלטע, טראָגענדיג אין זיך די טונקעלע שאָטענס, וואָס די בוימער וועלען שפּעטער אַרום זיך פערשפּרייטען. — און דאָ, אויף דער גלאַטער וואַסער־פלעכע — קיין בערגעל, קיין בוימעל, קיין גרעזעל, קיין אײַנציגער געגענשטאַנד, אויסער אונזער שיף, דאָס אויג זאָל האָבען אויף וואָס זיך אָבצושטעלען. און דאָך זענען פאַרבען און קלאַנגען, טויזענדער פאַרבען און טויזענדער קלאַנגען, געשאַפען געוואָרען

יעדע מינוט , יעדע סעקונדע , און אזעלכע פארבען און קלאנגען , וואס די יבשה האט קיינמאל געהערט און געזעהען . די בלויע לייזענר פון ים אויסגעשפרייט אונטען , דאס זיידענס פון הימעל פערצויגען אויבען , און דער טאג , מיט זיין גאלדענעם פינזעל אין האנד , האט ארומגעשוועבט אין דער לופט , צווישען זיי ביידען , האט געפארבט און געמאלט , קאליערט , קאמביניערט אהן א סוף , אהן אן עק . . . ביי די נעכט האט עס פון דער בלוי-בלינדער ווייטקייט עפעס געמורמעלט , געקלונגען צי געקלונגען , וואס — האט קיינער פון אונז ניט געוואוסט , נאר סטרונעס האבען געציטערט ביי יעדען אין הארצען , אין קאפ האט עס , דוכט זיך , געזונגען , צי מעשיות דערצעהלט , צי דינע חלומות געשפינט און געוועבט . . .

און ווארעם איז געוועזען די לופט און ווייך , ווי בוים'איל .

און פלוצים , אין א ווארעמען , גאלדענעם פריהמארגען , האט ערגעץ פון א זייט א ציה געטהון א דינער , שארפער און קאלטער שטראם .

— — — — — — — — — — — — —

שוין פון די ערשטע טעג פון אונזער רייזע האב איך געווארפען אן אויג אויף צווייא פאסאזשירען פון אונזער שיף . דאס איז געווען א יונג פארל .

זי האט געהאט א שטרויה-בלאנדען קאפ . איהר פנים איז געווען ניט זעהר שען , אבער . . . מענשליך , פערשטענדיג און אפען . א מעסיגע , פעסטע פיגור מיט קרעפטיגע , פערקיילעכדיגטע פארמען , און א עטוואס שעלמישער שמייכעל אויף די ליפען . אלעס אין איהר האט דערצעהלט וועגען עולם הזה , וועגען א ביסעל צעלאזענער , נאר געזונדער , זאפטיגער , מענשליכער עולם הזה .

ער — איז געווען שען . דאס פנים איידעל און בלאס , די נאז לענגליך , און די אויגען שארף און ווייטזיכטיג . די דינע , נערוועזע פינגער האבען שטענדיג געדרעהט און געצויגען די קליינע טונקעלע

וואָנסען. דעם איבער־רעק האָט ער געטראָגען פּאַנאַנדערגעשפּיליעט און דעם קאָלנער פון איהם — אויפגעשטעלט.

אַז זײ האָבען אַרומשפּאַציערט איבער׳ן דעק, איז זי געהאַנגען אויף זײַן אָרם; זענען זײ געזעסען אין אַ ווינקעל און האָבען געקוקט אויפ׳ן ים, האָט זי זיך שטײַף געטוליעט צו׳ן איהם, — און אין איהרע אויגען האָבען אימער געטאַנצט פרעהליכע פינקלעך, און די ווינקלען פון איהרע ליפּען האָבען געציטערט פון אײַנגעהאַלטענעם, פערשטײַטען, לעבענסלוסטיגען געלעכטער. ער פון זײַן זײַט האָט מיט פערגעניגען געקוקט אויף איהר אָפּען, שקאָצעוואַטע פּנים׳על און אָפּטמאָל האָט ער איהר געמורמעלט אין אויער אַרײַן עפּעס אַזעלכע זאַכען, און זי פלעגט פערבײַסען איהר אונטערשטע ליפּ, בײַסען, בײַסען און שליסליך אויסשיִעסען מיט אַזאַ געלעכטער, פון וועלכען אונז אַלע, זײַטיגע מענשען, איז געוואָרען פרעהליך אויפ׳ן האַרצען.

פאַרנאַכט האָבען זײ געהאַט אַ רגילות צו זיצען אַ לאַנגע צײַט אויפ׳ן הינטערטײל פון שיף, אויף די דיקע שטריק, וואָס זענען דאָרט געליגען צונויפגעדרעהט אין דער פאָרם פון אַ בײגעל. און כמעט שטענדיג ווען די זײַדענע פאַלדען פונ׳ם אָווענד׳ס מאַנטעל האָבען זיך געלעגט אויפ׳ן ים און פון אַלע זײַטען זענען זיך צונויפגעפלויגען אונבעשטימטע קלאַנגען און האָבען זיך געדרעהט הויך איבער׳ן שיף, אַמאָל צעזעעט און צעשיטערט, אַמאָל פערקניפּט און פערפלאָכטען אין אַ שטילען, אָבער שטרענגען און פײַערליכען קאָהר, — פלעגט ער אויסברעכען אין אַ געזאַנג, און זײַנע ליעדער האָבען ווי טראָפּענס געטריפּט, ווי שטראָמען געזאָרען, ווי גלעקער געקלונגען. מאָרנע ליעדער זענען דאָס געווען! ווילד און רויה זענען זײ געשפּרונגען פון שיף און האָבען זיך געשניטען ווײַט אין אָווענד אַרײַן. אַמאָל האָבען זײ געקלונגען ווי בײז געשפּעט און עזות׳דיג געלעכטער, אַמאָל — געצערטעלט און געקריצעלט, ווי אַ מוטער שפּיעלט זיך מיט איהר פּיצעלע און מאַכט עס צו לאַכען. די פּאַסאַזשירען זענען געוואָרען ווי שטום. אײנער, אַ דיקער סוחר, וואָס האָט געהאַט אַן אויסערגעוועהנליכע תאוה צו עסען און האָט זײַ געגעסען שטענדיג, ווען ער איז נאָר ניט געשלאָפען, — פלעגט בלײַבען זיצען מיט׳ן ביסען אין מויל, מיט דערשראָקענע, אויס־

געגלאָצטע אויגען, קענטיג, נישט וויסענדיג וואָס צו טהון מיט'ן אָנגעבּיסענעם עפּעל אין האַנד. מיר פלעגט ווערען פון די דאָזיגע ליערער זעהר אונהיימליך. זיי זענען מיר געוועזען שרעקליך פרעמד און האַרציג נאָהענט אין איין און דערזעלבער צייט.

און דאַן פלעגט דאָס שטרויה־האָריגע מיידעל בלייבען שטיל, זיך צונויפקנייטשען, ווערען קלענער, לאַנגזאַם אָבּרוקען זיך אַ ביסעל פון איהם, און אויף איהר פּנים האָבען זיך געמאָלט עלענד און פערלוירענהייט. איינמאָל האָט זי אויסגעשריגען מיט אַנגסט: — וואָלט איך האָבען חאָטש איין איינציג ליעד מיינס אַן איינענעם!..

— — — — — — — — — — — — —

די זון האָט געבּרענט אין הימעל, ווי פריהער, די לופט האָט זיך בּעוועגט ווייך און שוואַך, ווי דער אָטהעם פון אַ קינד אין שלאָף, און דאָך איז אויפ'ן ים געוואָרען קעלטער און קעלטער. געשפּירט האָט זיך, אַז עמיצער געפינט זיך אָט דאָ, ערגעץ גאָר נאָהענט, אַז עמיצער קומט, און זיין נאָהענטקייט האָט אַרויסגערופען אין אַלעמען אַ פערבּאָרגענעם שרעק. מיט אַנגסט האָבען מיר אַלע געקוקט אויפ'ן ים, אויפ'ן הימעל, איינער אויפ'ן אַנדערן און ווידער אויפ'ן ים, און געוואַרט, און געציטערט...

דער גרויליכער פּאַסאַזשיר, מיט די בלוטיגע, פערטראַכטע אויגען, האָט דערצעהלט:

... לאַנגע מאָנאַטען נאָכאַנאַנד האָט גאָט געוויזען זיין שטאַרקע האַנד אין דעם ווייטען צפון. שווער האָט דער ים זיך געראַנגעלט מיט דער קאַלטער, אייזערנער האַנד, וואָס האָט געדריקט זיין מעכטיגע בּרוסט. ער האָט זיך געוואָרפען, געדרעהט און געשליידערט און שרעקליך אָנגעשטרענגט זיינע אונגעהייערע בּיינער און מוסקעלען, — און אַזוי איז ער פערגליווערט געוואָרען אין זיין גרויסער אָנשטרענגונג, מיט אויסגעלומפּערטע אויסגעבּויגענע און צעוואָרפענע גליעדער, מיט'ן שטעמפּעל פון טויטשרעק און מורא'דיגער גסיסה אויף זיין געזיכט. אונטער'ן

טויטען אָבשײַן פון פערפרוירענעם הימעל האָבען זיך נעצויגען אין אַלע זײַטען פון דער וועלט צעבראָכענע, שאַרף־געשניטענע בערג און טיפע טאָלען, און בײזע ווינטען האָבען געפײַפט צווישען זײ זײערע טײַוועלשע ליעדער און געשמיסען איבער זײ מיט וואָלקענס שטעכיגע שנײ־נאָדלען. בײַ די נעכט האָט אַ פײַעריגע האַנד זיך געהויבען פון צפון־זײַט, געשטיגען בײז׳ן זעניט, פערדעקט אַ האַלבען הימעל מיט איהר פאַנטאַסטישען גלאַנץ, און איהרע ריעזיגע פינגער האָבען זיך שטום און לאַנגזאַם בעוועגט און ווי „נע׳דוכנ׳ט״ איבער דער פערשטאָרבענער וועלט... צײַטענווײַז האָבען די ווינטען שטורמען און זיך פערשטעקט צווישען די אײַזבערג און זענען פערשטומט געוואָרען אויף אַ ווײַלע, און דאַן איז די שווײַגעניש געווען גרויס, שרעקליך גרויס, די לופט שאַרף און אונבעוועגליך, ווי שטײַן, און נאָר גאָט אַלײן האָט אין שטאָלצער אײַנזאַמקײַט געקוקט און געקוקט אויף די וועלט־מדבר.

שען און מורא׳דיג האָט גאָט געוויזען זײַן האַנד איבער׳ן ווײַטען צפון.

דער אַלטער, פעראומערטער ווײַסער בער, אַ מעכטיגער עקזעמפּליאַר פון זײַן מעכטיגען מין, וועלכער האָט שוין געזעהען אַ ביסעל גאָט׳ס גרימצאָרן אויף זײַן וועלט, האָט דעם דאָזיגען ווינטער כמעט אינגאַנצען פערבראַכט אין זײַן העהל פון שנײ און אײַז. מיט יעדען טאָג זענען די פּאַסען שמאַלץ אונטער זײַן פעל געוואָרען דיגער און דינער. אַ שווערער דרימעל האָט געלעהמט זײַנע גליעדער און אָנגעגאָסען זײַן קאָפּ מיט בלײַ. ער האָט אונקלאָר געהערט, ווי דער ווינד מיט׳ן שנײ פײַפען און קלאָגען צווישען די הויכע אײַזבערג, און צײַטענווײַז האָט די פײַפערײַ דערגרײכט צו אַזאַ פערביטערטער שאַרפקײט, אַז דער שלאָפענדער בער האָט ניט געקאָנט אײַנהאַלטען זײַנע געפיהלען און האָט אַרויסגעלאָזען דורכ׳ן שלאָף עפּעס אַ מין שנאָרכענדען ברום, און נאָכדעם איז ער וויעדער שווער זיך פערגאַנגען אין זײַן ווי פער׳שכור׳טען דרימעל. ענדליך, האָט ער זיך דערפיהלט אַזוי שוואַך, אַז ער האָט שוין אפילו דרימלען נישט געקאָנט, און זײַנע אויגען האָבען זיך געעפענט פון זיך זעלבסט, און אַ לאַנגע צײַט האָבען זײ שטומפּיג געקוקט דורך די עפענונג פון זײַן העהל אויף די אונגעהײַערע הויפענס שנײ, וואָס זענען צעזעעט געווען

ארום, ווי קברים פון ריזען. דערנאָך האָט ער פאָרזיכטיג אויפגעהויבען דעם קאָפּ און אַ ריהר געטהון מיט איינעם פון זיינע פעדערשטע פיס. דאַן האָט ער זיך לאַנגזאַם אָנגעהויבען צו רוקען און איז אַרויסגעקראָכען פון זיין העהל, אַן אָבגעקראָכענער און צעשויבערטער, אַ בעוועגליכער זאַק מיט ביינער.

עפּעס אַזוינס האָט זיך געטהון, נאָר וואָס — האָט ער ניט פערשטאַנען. עס איז געוועזען ליכטיג, צו ליכטיג, עס האָבען געוועהט ווינטען, ערגעץ האָט עפּעס אונטערגעקנאַקט, און אונטער די פיס האָט עס געציטערט. ער האָט זיך געמאַכט פון דעם אַלעם גאַנץ וועניג און האָט גענומען בלאָנקען זיך איבער'ן אייז, האָט געגראַבעלט ערטערוויי אין שניי און עפּעס געזוכט. ער האָט גאָרנישט געפונען, און אַז עס איז געוואָרען פינסטער, האָט ער ווידער איינגעדרימעלט. ווען ער האָט ערוואַכט, איז ווידער געווען ליכטיג, ער האָט ווידער עפּעס געזוכט און, ווי פריהער, גאָרנישט געפונען. דאָס מאָל איז ער געוואָרען בייז און האָט גאַנץ לאַנג געברומט, סתם אין די וועלט אַריין. די צווייטע נאַכט האָט עס שטאַרק געקנאַקט, אַלעס האָט זיך ווי געשאָקעלט און געדרעהט, און דער בער איז אין שלאָף געווען זעהר אונרוהיג. צו'ם טאָג איז געוואָרען רוהיגער. ער איז אַרויס פון דער העהל און האָט זיך אַוועקגעלאָזען זוכען עסען, נאָר אָבגעהענדיג אַ קורצע שטרעקע, איז ער געקומען צו אַ וואַסער. ער האָט אַ שמעק געטהון מיט דער נאָז, האָט זיך אָבגעקעהרט אָן אַ זייט און איז ווידער געגאַנגען און געגאַנגען, ביז ער איז געקומען צו אַ וואַסער. פיעל מאָל האָט ער גענומען אַן אַנדערע ריכטונג, אָבער וואוהין ער האָט זיך געווענדעט, האָט ער און ווידער בעגעגענט וואַסער. זיין העהל האָט זיך געפונען ביי'ם פוס פון אַ גאַנץ הויכען שניי-באַרג. אויף דעם דאָזיגען באַרג האָט דער בער אַרויפגעקלעטערט און זיך צוגעזעצט אויף די הינטערשטע פיס, דול און צעטומעלט. פון דאַנען האָט ער געזעהען, אַז זיין מלוכה איז געוואָרען קליין און אַרום איהם בלויעט וואַסער און וואַסער. אין דער ווייטענס זענען געשוואומען נאַקעטע, ווייסע אייזבערג און האָבען בלענד און שטעכיג געבּרענט געגען דער זון. דער בער האָט ניט פערשטאַנען, לחלוטין גאָרנישט פערשטאַנען. ער האָט אויפגעהויבען אַ לאַפּע און אַרויסגעלאָזען אַ לאַנגען, דערשראָקענעם און קלאָגענדיגען ברום, ברייט און פערדומפּפען, ווי

אױפ׳ן ים

פון אַ פּוסטער פּאַס . . .

. . . טעג און װאָכען איז דער אײַזבאַרג געשװאומען אַלץ װײַטער און װײַטער. פון ים צו ים װאַנדערט ער, פון װאַסער צו װאַסער, און מיט יעדען טריט דערנעהערט ער זיך לאַנגזאַם און זיכער — צו זײַן אײגענעם טויט. נישט אײנמאָל פערליערט ער פלוצים זײַן גלײַכגעװיכט און קערט זיך איבער, און דאַן ענטפּלעקען זיך אין זײַן ריזיגען קערפּער טיפע, צעגעסענע װאונדען. דער שנײ איז שוין לאַנג פון איהם אַראָב. יעצט בעשטעהט ער פון רײַנעם, לױטערן, דורכזיכטיגען אײַז, ערטער־װײַז פערװאַשען און פערקײַלעכדיגט, ערטערװײַז — שאַרף און שפּיציג, װי אַ גאָלמעסער. ער געהט, און זײַן קאַלטער אָטהעם געהט פאָר׳אױס און דערצעהלט װעגען זײַן קומען . . . ער געהט — און דערצעהלט אױף שטום־לשון, װאָס פאַר אַ שרעקליכער װינטער עס איז געװעזען אין װײַטען צפון, װי שװער געשמידט דער ים איז געװעזען, און װי עלענד נאַקט איז אין יענע מקומות . . .

— — — — — — — — — — — — —

אַלע זענען געװעזען אױפ׳ן דעק. אַלע האָבען זיך צונױפגעשלאָגען אױפ׳ן דעק און האָבען געשיקט זײַערע אָנגעשטרענגטע בליקען אין ים אַרײַן, אױף װעלכען מ׳האָט נאָך דערװײַלע גאָרנישט געזעהען. פון װײַטען האָב איך בעמערקט מײַן יונג פּאָרל און האָב זיך צוגערוקט נעהנטער צו זײַ. ער איז געשטאַנען אין זײַן פאַנאַנדערגעשפּיליעטען ראָק מיט׳ן אױפ־געשטעלטען קאָלנער, זעהר בלאַס, בלאַסער װי שטענדיג. זי — נעבען איהם. אױף איהרע אַקסלען איז געליגען אַ װאַרעמע שאַל, און אױף איהר נישט גרױסען שטערן האָט געהױערט אַ װאָלקען, װי אַ פאָרגעפיהל פון עפּעס בײַזעס, װאָס רוקט זיך אָן אױף איהר קאָפּ. ער האָט געקוקט אױפ׳ן ים, און זי — אױף איהם.

רעכטס בײַ׳ם האָריזאָנט האָט זיך פלוצים אַרױסגעשטעקט פון װאַסער אַ גליהענדער גאָלדענער שטרײַף, װי אַ בלאַנקער שװערד, האָט זיך אַרײַנגעשטאָכען אין הימעל, האָט זיך איבערגעדרעהט און איז מאָמענטאַל פערלאָשען געװאָרען. עטליכע סעקונדען זענען פאַרבײַ; דער

עולם אויפ׳ן שיף האָט נישט געטעהעמט. און ווידער האָט עס אַ פּינקעל נעטהון אין דער ווייטען. דאָס מאָל איז אַ שאַרפער שפּיץ געשליידערט געוואָרען אַרויף, און באַלד נאָך איהם אַ צווייטער און אַ דריטער. אין אַ מינוט אַרום האָט זיך דער גאַנצער אייזבאַרג שאַרף אָבגעצייכענט אויפ׳ן ים, ברענענדיג אין איין העלישען פייער. די זון האָט געמאַכט אויף איהם אַ שטירמישען אָנפאַל און האָט איהם בעשאָסען מיט דינע, לאַנגע און הייסע פיילען. ער האָט זיי געצויגען פון זיינע וואונדען, געבראָכען זיי אויף שטיקלעך און שוין אָבגעקיהלטע, הגם פינקלענדע, געשמיסען זיי צוריק איהר אין פּנים אַריין. שטום און פערביסען איז אָנגעגאַנגען די שלאַכט אויף לעבען און טויט. דער באַרג האָט זיך לאַנגזאַם געדרעהט אַרום זיך און געוויעזען אַלע זיינע באַטאַרעען. ער איז נעגאַנגען געגען זיין טויט אין קאַלטען, שטאָלצען און שטראַהלענדען עלענד, אין וועלכען ער איז נעבוירען געוואָרען דאָרט, אין ווייטען צפון.

ער איז פאַרביינעשוואומען ביי אַ זייט און האָט בּיסלעכווייז אָנגע-הויבען צו פערשווינדען. און דאַן איז מיין בליק ווידער געפאַלען אויף דאָס יונגע פּאָר. זי איז געשטאַנען אַליין, מיט אויסגעשטרעקטע הענד און ציטערנדע ליפּען, און מיט טרערענפולע אויגען האָט זי געקוקט צו איהם. ער איז געשטאַנען ניט ווייט פון איהר, מיט פינקלענדע אויגען, וועלכע ער האָט דאָרשטיג און אונענטשלאָסען געווענדעט — אַמאָל צו׳ם פער-שוואונדענעם באַרג, אַמאָל צו׳ם הימליבען, נאָהענטען נעזיכט פון זיין געליעבטער.

העלשטערן.

העלשטערן.

מיר האָט זיך געדאַכט — יאָהרען זענען פאַרביי, זייט מיר האָבען דעם ברעג פערלאָזען, און אונזער שיף איז נאָך אַלץ געגאַנגען און געגאַנגען, און ווי עס האָט נאָך זיך ניט געלאָזען קיין שפור, אַזוי האָט עס, דוכט זיך, ניט געהאַט קיין צוועק. יעדען טאָג מיטאָגס־צייט האָט מען אַרויסגעהאָנגען אַ קאַרטע, וואָס האָט געוויזען, וויפיעל מיר זענען אָבגעפאָהרען און וויפיעל עס איז נאָך געבליבען צו פאָהרען, אָבער בּיסלעכווייז האָבען מיר אויפגעהערט צו אינטערעסירען זיך מיט דער קאַרטע: אַרום און אַרום איז געווען וואַסער און וואַסער, וואַסער און וואַסער, טאָג איין, טאָג אויס, און עס האָט זיך פיעל בעסער געלעגט אויפ'ן געדאַנק, אַז אונזער שיף דרעהט זיך אַרום זיך זעלבסט, געהט נישט ווייניגער און געהט־איין נישט מעהר ווי אַ זייגער. פראָזאַאיקער, ווען דער עסק האָט זיך צוגעגעסען, האָבען געטרונקען ביער און געשפּילט אין די ענדלאָזע רייזע אויף וואָס די וועלט שטעהט. דאָס וועטער אפילו האָט זיך איינגעשטעלט: קיין שטורם, קיין נעבעל, העלע טעג, בלויע נעכט, אַ פריש ווינטעל — און קיינע ענדערונגען.

און דאַן האָבען מיר אָנגעהויבען צו פיהלען, אַז ערשט יעצט

ל. שאפּירא

בעקענען מיר זיך מיט'ן ים. פון אונטער דער דאָזיגער איינאַרטיגקייט האָט אונז די אייביגקייט פּלוציים צוגעוואָרפן אַ בליק מיט איין אויג, און אַ חשד האָט ביי אונז ערוואַכט, אַז אַזעלכער, פּונקט אַזעלכער, איז דער ים געווען מיט טויזענדער און מיליאָנען יאָהרען צוריק, טאָג נאָך טאָג, יאָהר נאָך יאָהר און יאָהרהונדערט נאָך יאָהרהונדערט. און אַן אומעט האָט אָנגעפילט אונזערע הערצער, און קיינער פון אונז האָט ניט געוואוסט, וואָס איז די אורזאַך דערפון: די אייביגקייט פון ים אָדער די קורצקייט פון אונזער לעבען.

איך ווייס ניט, ווי אַזוי קינדער פון אַנדערע פעלקער טרוימען וועגען דעם ים. מעגליך, אַז זיי חלומ'ען זיך שרעקליכע גייסטער, ים-שלאַנגען, וואַסער-מיידלעך — די רעכטע נקבות, וואָס גאָט זאָל אָפּהיטען פון זיי יעדען טרייען גלויביגען. צווישען אונז גערעדט, זענען זיי אַלע — גאַנץ אונשולדיגע בעשעפעניסען. אין ערנסטען פאַל, קאָן מען פון זיי ערוואַרטען, זיי זאָלען אַמאָל אַריינחאַפּען אין זייערע קריסטאַלענע פּאַלאַצען אויפ'ן גרונד פון ים עפּעס אַ שענעם, בלאָנדען פישער, וואָס האָט אַ שוואַכהייט צו פרויען-געזאַנג, און זיין יונג ווייבעל זאָל זיך נעבעך אויסוויינען די אויגען, זיצענדיג ביי'ם שפּינדעל און אויסקוקענדיג אויף איהר הארצענס-געליבטען. — ביי מיר אָבער געהט פון נערדאַנק ניט אַרויס יענע האַק, וואָס איז אַריינגעפאַלען אין ים מיט טויזענד יאָהר פאַר רבה בר בר חנה'ס צייטען און איז אין זיין צייט נאָך אַלץ צו גרונד ניט געקומען. פאַרהאַן אַ סברא, אַז דאָס איז ניט געשעהען נאָך ביז היינטיגען טאָג, און ווען איך שטעל מיר פאָר, אַז די האַק „פאַלט“ נאָך ערגעץ פייל אויס'ן בוינגען און קאָן ניט דערפאַלען, — געהט מיר איבער אַ קעלט איבער'ן לייב...

וואויל איז דעם געלעהרטען! ער ווייסט אַלעס און, צווייטענס, ווייסט ער, וואָס דער ים איז. דער ים איז — וואַסער. וואַסער, און מעהר גאָרניסט. אַז מיר האָבען אַ גלאָז, וואָס ענטהאַלט אַזויפיעל און אַזויפיעל קוביסע סאַנטימעטער וואַסער, איז אונז לייכט אויסצורעכנען, פון וויפיעל אַזעלכע גלעזער וואַסער „קאָן מען מאַכען“ אַן אָקעאַן. בין איך אָבער ניט קיין געלעהרטער, און מיר חלומ'ט זיך אַלץ, אַז ווען דער רבונו של עולם בלייבט איבער אַליין, פּנים אל פּנים,

מיט זײַן גרויסער בעשעפעניש ; ווען קײַן אײַנציג מענשליך אויג, א פשיטא שוין קײַן אויג פון א געלעהרטען , שוועבט נישט איבער די ברײַטע וואסער־פעלדער , — פאלט ער , כביכול , בײַ זיך אראב פאר דעם , וואס ער אלײן האט בעשאפען . און אזוי קוקען זײ בײדע , דער בעשע־פער און זײַן בעשעפעניש , אײַנער אויפ׳ן אנדערן און שווײַגען , און דאס קול פון זײער שווײַגען גערט פון אײן עק וועלט ביז׳ן צווײטען . אזוי ציהט זיך עס ביז — ביז עס קומט א שטארקערער פון זײ בײדען : דער געלעהרטער מיט זײַן כלי פון אזויפיעל און אזויפיעל סאנטימעטער אומפאנג . — — — —

— — — און אזוי איז נאך א מאל , צווישען אלע אנדערע מאל , געווארען נאכט , און דער ים האט שימערירט אונטער דער שײַן פון די שטערען .

אויפ׳ן אויבערדעק פון שיף , אין א ווינקעל , האב איך דערזעהען מײַן שכן , דעם פאסאזשיר מיט די ברײטע אקסלען , גרוילעכע האר און בלויע אויגען . ער איז געליגען אויף א זעגעל , וואס איז געווען אויס־געשפרײט איבער׳ן דעק , און האט געקוקט אין הימעל ארײַן . צוגעלעגט זיך צו איהם , האב איך בעמערקט אויף זײַן פנים א שמײכעל . אויף מײַן פראגע , האט ער א ווײַלע געשוויגען , דערנאך גלײַכגילטיג געזאגט :

— אויב איהר ווילט , וועל איך דערצעהלען .

— — — — — — — — — — — —

. . . דאס שארפע שרײַענדע ליכט האט ענדליך אבגעפלאסען פון דער ערד . ערטערווײַז , ערגעץ אויף א שפיץ פון א בארג אדער אויף א געקרײַזעלטען קאפ פון א בוים , האט זיך נאך פערהאלטען א קורצע צײַט א שוואכער , רויטליכער גלאנץ , נאר ביסלעכווײַז האט ער זיך געטונקעלט , זיך געלאשען און איז ווי אויסגעהויכט געווארען אין די לופט ארײַן . די אונענדליכקײט איז צוגעטראטען נעהנטער און האט שטיל ארײַנגענומען די ערד אין איהר שויס . עס איז געבוירען געווארען דער

מאָמענט, ווען מענשען זאָגען: די נאַכט איז געקומען.

און דער ווירקליכקייט איז קיין זאַך ניט געקומען; עס איז בלויז עפּעס אַוועקגעגאַנגען. די אויגען־רייסענדע זון, מיט איהר שטראַהלען־טאַראַראַם און פאַרבען־געפּילדער, פערטרייבט און פערבלענדעט די ערד און פערשטעלט פון איהר די אונענדליכקייט. ביי דער שיין פון טאָג קריכט יעדע קליינינקייט אויף דער ערד ברייטליך פאַר'אויס, שפּרינגט מיט דער חוצפּה פון אַ הדיוט אין פּנים אַריין, און אַזוי דאַכט זיך — עפּעס אַן אָנשיקעניש טאַנצט פאַר אייערע אויגען, קלאַפּט זיך אין האַר־צען, שלעפּט אייך פאַר די לאַצען, און אַן איינגעגעסענע שטימע גרילצט אייך אין די אויערען מיט שבועות און חרמות: „איך... הערט איהר?.. ווי איהר זעהט מיך לעבען!.. איך... לאָזט זיך דיע־נען!..״ מיט דער גרעסטער אָנשטרענגונג יאָגט זיך דער געדאַנק נאָך עפּעס אַזוינס זעהר ווילכטיגעס, זעהר נאָהענטעס, וואָס דאָס איז נאָר דער עיקר, און וועלכעס גליטשט זיך פאָרט אַוועק יעדעס מאָל, פערט־ריבען פון דער שיין און געפּילדער וואָס אַרום. ווי אַן אומגעריכטער שטורם פאַלט דער טאָג אַרויף אויף די ערד, טרייסעלט זי דורך, ...־דולט זי, צעמישט זי — און ווערט פערשוואונדען. דאַן פליהען זיך צו־זאַמען פון אַלע עקען פון דער וועלט שאָטענס, שטילע, טונקעלע שאָ־טענס, און לעגען זיך אויף די ערד געדיכט און געדיכטער. די לצים און קליפּות פונ'ם טאָג ווערען נעלם, די ערד קומט ביסלעכווייז צו זיך און צו איהר נאָרמאַליען צושטאַנד, און פערנעהמט איהר פּלאַץ אינ'ם וועלטרוים, אין דער בלויער אונענדליכקייט. און מענשען זאָגען: די נאַכט איז געקומען.

און ווידער — צו'ם ווייפיעלטען מאָל?.. — זענען אויפ'ן הימעל אַרויסגעטראָטען די שטערען און האָבען זיך גענומען צו זייער עבודה: צו קוקען, בלויז קוקען... מאַנכע האָבען געקוקט גלייך אויף די ערד, ווי זי וואָלט ווירקליך זיין דער מיטעלפּונקט פון דער וועלט, אַנדערע — איינער אויפ'ן צווייטען, און די דריטע — פאַרביי און פאַרביי, אַהין, וואוהין מיין און אייער אויג וועלען קיינמאָל ניט גרייכען, וואו דער עלענד איז אַם גרעסטען און וואו אַלעס איז אַנדערש ווי איהר קאָנט זיך פאָרשטעלען. און בלויז איין שטערן איז געווען אַזעלכער, וואָס האָט געשיקט זיינע בליקען איבעראַל אין איין און דערזעלבער צייט: צו דער

ערד, צו זײַנע ברידער די שטערן און אויך װײַט אהין, װאוהין מײַן און אײַער אויג װעלען קײנמאל, קײנמאל ניִשט דערגרײכען. און דער אײנער איז געװען „העלשטערן״.

זײַן נאמען האט ער געקראגען פאר זײַן לויטערן גרין־בלײַכען בליק. געװען איז ער ניט פון די גרעסטע, װי אויך ניט פון די קלענסטע, אבער קײנער פון זײַנע ברידער האט ניט פערמאגט אזא טיִפען בליק, װעלכער האט, דוכט זיך, געזאגט: „א שען ביסעל זאכען האב איך עס געזעהען, זײַט איך שטעה אט דא און קוק!״ ער האט געזעהען, װען די ערד איז נאך ניִשט געװען, װען זי איז געװארען און װי אזוי זי איז געװארען. ער האט געזעהען, װען אויף דער ערד איז נאך ניט געװען ניט װער עס זאל זעהן, ניט װאס צו זעהן. זײַן גרינער בליק איז נע־זונקען אין ס׳פײַער פון דעם נאר װאס געבוירענעם פלאנעט, האט זיך שפעטער געבראכען אין מיליאנען פונקען אויף די אונגעהײַערע אײַזפעלדער פון דער ערד׳ס אבגעקיהלטער שאל, האט אײַן יאהרטויזענד נאכ׳ן צװײ־טען נאכגעפאלגט די אלע ענדערונגען, װאס זי איז אויסגעשטאנען, אײדער אויף איהר האט זיך בעװיזען „לעבען״, װי אויך דאן, װען דאס האט זיך בעװיזען און זיך גענומען ענטװיקלען. און װען דער ערשטער מענש אויף דער ערד אין זײַן ערשטער נאכט האט אויפגעהויבען זײַנע אויגען צו׳ם הימעל, האט ער גלײַך בעגעגענט דעם טיִפען בליק פון אן אלטען, אלטען שטערן — און איז געבליבען שטעהן דערשראקען און פערשטײנערט. דורך דעם בליק האט דער שטערן דערצעהלט, װאס ער האט געזעהען אויף דער ערד, פאר דער ערד און אויסער דער ערד...

דער דאזיגער ערשטער בליק האט א בריה געטהון דעם מענשען׳ס נשמה און האט אנגעצונדען א פײַער אין איהר, א געפיהל פון שארפער בענגשאפט אהין, װאו דער עלענד איז אם גרעסטען און װאו אלעם איז זעהר, זעהר אנדערש. א רויהער, װילדער און דאך הארמאנישער אויסגעשרײַ האט זיך ארויסגעריסען פון זײַן ברוסט. העלשטערן׳ס בליק האט געפונען א תיקון: ער האט זיך פערװאנדעלט אין א שירה, װעלכער עס איז בעשערט פערשטומט צו װערען און צו פערשװינדען פון דער ערד ערשט צוזאמען מיט׳ן מענשען.

און אזוי האט העלשטערן׳ס שטראהלענדער בליק גענומען בעגלײַ־

טען דעם מענשען, ווערהרענד דער לעצטער האט געבויט זײַן לעבען אויף דער ערד. מוטיגע ים־רײַזענדע, פיהרענדיג זײערע שיפען איבער טיפע וואסערען, האבען געזוכט און געפונען זײער וועג מיט דער הילף פון די שטערען בכלל און פון העלשטערן בפרט. פערליבטע האבען געשיקט צו איהם זײערע זיפצען און דעם אראמאט פון זײער יוגענד, פאטען האבען איהם געשאנקען יעדען ציטער פון זײער נשמה אין טענער, פארבען און שטריכען. און דער שטערן האט דאס אלעס אײַנגעזאפט אין זיך און צורוקגעגעבען עס די נאכקומענדע דורות, און פאר יעדען נײַעם דור איז אלץ רײַכער און טיפער געווארען דער אינהאלט פון זײַן בליק. און פיעלע שטערענזעהער פון פיעלע דורות האבען פערבראכט זײערע נעכט קוקענדיג אויף העלשטערן דורך זײערע גלעזער און שטודירענדיג זײַן פערגאנגענהײט, געגענווארט און צוקונפט. און אויסגעפונען האבען זײ וואונדערליכע זאכען: ער איז דער גרעסטער פון אלע שטערען און דער ווײַטסטער פון דער ערד, און דאס האבען זײ בעוויזען ווי צווײ מאל צווײ, מיט דער הילף פון א לאנגער רײַהע פערפלאנטערטע אויסרעכנונגען. זײ האבען אויסגערעכענט זײַן וועג, זײַן גרויס, זײַן וועג אין דעם וועלטרוים, די שטאפען, פון וועלכע ער איז צוזאמענגעשטעלט, און זײַן ווײַטקײַט פון אונזער ערד. און דאס לעצטע איז געווען דאס וואונדערבארסטע: ער איז געווען אזוי ווײַט, דאס זײַנער א שטראהל האט פערבראכט אין וועג פונקט 9,347,657,000 יאהר, 52 טעג, 18 שטונדען, 49 מינוטען און 22½ סעקונדע, אײדער ער האט געגרײכט די ערד. אזוי האבען די געלעהרטע בעוויזען, און א פראסטער בשר־ודם האט געשטוינט — פאר זײער חכמה און פון גאט׳ס וואונדער. — — —

— — — און אט אין יענעם אווענד, פון וועלכען איך דערצעהל אײַך דא, זענען געזעסען — אין א לאנד, אין א שטאדט, אין א גארטען, אויף א באנק — א יונגער בחור מיט א שען מײדעל און האבען געקוקט אויף העלשטערן. און אלע האבען געוואוסט — און פאר וואס זאלען מיר אויך ניט וויסען? — וואס עס בעטײַט, ווען א בחור מיט א מײדעל קוקען אויף העלשטערן. ערשט דעם אווענד האבען זײ זיך בעקענט, און האבען גערעדט וועגען קלײדער און בילער, וועגען גאט און דער וועלט, און ווען זײ האבען אלעס אבגערעדט,

זענען זײ אַנטשוויגען געוואָרען. און דאָ האָבען זײ דערפילט, אַז עס זויגט בײַ׳ם האַרצען, און ווײַטערע אויגען האָבען זיך געווענדעט צו העלשטערן, און אַ לאַנגע צײַט האָבען זײ שווײַגענדיג געטרונקען זײַן טיעפען גרין־גאָלדענעם בליק.

און פּלוצים האָט דער בחור אַ רײַב געטהון מיט דער האַנד זײַנע אויגען, האָט איבערגעפיהרט זײַן בליק אויף דאָס מײדעל און צוריק אויפ׳ן הימעל. און דאָס מײדעל האָט דורכגעריבען איהרע אויגען און האָט אַ קוק געטהון אויפ׳ן בחור און צוריק אויפ׳ן הימעל. דערנאָך זענען זײ בײדע אויפגעשטאַנען פון דער באַנק, פערוואונדערטע און אַ ביסעל דערשראָקענע.

פּאַר זײ אין די אויגען איז העלשטערן פּלוצים פערשוואונדען געוואָרען. ער האָט זיך אויסגעלאָשען, ווי אַ ליכט.

ווען דער בחור מיט׳ן מײדעל האָבען זיך געזעגענט בײַ דער טיר פון איהר וואָהנונג, האָט זי אַ געניץ געטהון, טראַכטענדיג, אַז בעת׳ן רעדען שפּריצט ער פון מויל, און דער בחור האָט אין האַרצען געלעסטערט גאָט, דערפאַר וואָס איהר פעהלט אײן אויבערשטער צאָהן, דערצו נאָך גאַנץ פון פאָרענט.

אויף מאָרגען האָט מען געשריבען אין אַלע צײַטונגען איבער דער גאַנצער וועלט וועגען העלשטערן׳ס פּלוצלינגען פערשווינדען. דער־נאָך האָבען עס די געלעהרטע גענומען אין זײַערע הענד.

די ערשטע השערה, וואָס אַ בערימטהײט האָט אַרויסגעזאָגט, איז בעשטאַנען דערין, דאָס העלשטערן איז געשטאָרבען אַ נאַטירליכען טויט: ער האָט זיך אָבגעקיהלט און איז פערלאָשען געוואָרען, „אָט ווי עס וועט אַמאָל פערלאָשען ווערען די זון פון אונזער סיסטעם״... און איהר וואָלט זיך געמעגט פערגינען זעהען, מיט וואָס פאַר אַ גיפט און שאַרפזין אַ קאָלעגע פון אַן אַנדער לאַנד, אויך אַ בערימטהײט, האָט בעוויזען דעם ערשטענ׳ס עם־הארצות: אפילו אַ קינד קאָן פערשטעהן, אַז אַ נאַטירליכער טויט קומט נישט פאָר אָט אַזוי פּלוצים, אַז ווען די

השערה וואָלט געהאַט אין זיך חאָטש אַ שאָטען פון וואַהרשײַנליכקײַט, וואָלט מען שוין לאַנג בעדאַרפט מערקען, אַז העלשטערן ווערט טונקעלער און טונקעלער. צו׳ם סוף האָט דער קאָלעגע אַרויסגעשטעלט זײַן אייגענע היפּאָטעזע: אַ גראַנדיעזע קאַטאַסטראָפע אין׳ם וועלטרוים, אַ צוזאַמענשטויס פון צוויי סיסטעמען, און אַלס רעזולטאַט — די פערניכטונג פון איינעם אָדער פון בײַדען.

קומט צו געהן אַ דריטער וויסענשאַפטסמאַן און גיעט צו פערשטעהן קלאָר, ווי דער טאָג, אַז אַזאַ סאָרט קאַטאַסטראָפע וואָלט אַרויסגערופען אַ גאַנצע רייהע ערשײַנונגען אויפ׳ן הימעל: פאַלענדע שטערען, וואַנדערנדע קאָמעטען, צעזעטע און פערוואָגעלטע שטיקער פון די חרוב געוואָרענע וועלטען. נײַן. די זאַך מוז און קאָן ערקלערט ווערען וויסענשאַפטליך גאַנץ אַנדערש . . .

דער ענין איז געוואָרען האַרבער און פערפּלאָנטערטער. עס האָט זיך אַרויסגעשטעלט, אַז אונטער געוויסע וויסענשאַפטליכע טעאָריעס וואַקעלט זיך דער באָדען, און זײַערע געגנער און אָנהענגער זענען אַרויס אייגענע געגען די צווייטע מיט אָנגעגורטע לענדען. דער וכוח איז ביסלעכווײַז אָבגעצויגען געוואָרען פון העלשטערן גאָר אין אַ זײַט. אמת, דעם פּראָסטען בשר־ודם, וואָס איז ווײַט פון וויסענשאַפט, איז די מעשה געווען נאָך אַ ביסעל פריקרע: מתו מוטל לפניו, אַ מת, וואָס האָט אַזוי פיעל גענומען און אַזוי פיעל געגעבען, — האָט ראָס האַרץ טאַקי וועה געטהון . . . אָבער — עס זענען פאַראַן נאָך אַנדערע שטערען, נישט וועניגער אַלט, נישט וועניגער בכבוד׳יג, און, כ׳מײַן — וואָס זאָל מען טהון?

מ׳האָט אָנגעהויבען פערגעסען.

דאַרף זיך מאַכען, אַז ערגעץ אין אַ מיטעלער פּראָווינציעלער שטאָדט זאָל זיך געפינען אַ גימנאַזיסט, וואָס איז שוין פון דער התחלה אַוועקגעגאַנגען אויף אַ שלעכטען וועג; דהיינו: דער חברה׳מאַן לערנט ניט, טהוט אָב שפּיצלעך די לעהרער פון דער גימנאַזיע, טרינקט ביער ווי אַ דײַטש, און די דערוואַקסענע גימנאַזיסטקעס האָבען פון איהם,

ווי זיי פערזיכערען , „אָבגעשניטענע יאָהרען". געהט זיך דער בחור איינמאָל בייינאַכט איבער דער גאַס , געהט און שאָקעלט זיך , און מאַכט מיט די הענד , און רעדט צו זיך אַליין , אויסזעצענדיג אין שענער, ריזהוענדער מליצה אַ פראָטעסט פון אַ פערוואונדעטען האַרצען געגען דער האַרצלאָזער קעלנעריז פונ'ם שענקעל , וועלכעס ער האָט נאָר וואָס פערלאָזען . דערמאָנט ער זיך פלוצים — גאָט ווייסט ווי אַרום — אָן הימלשטערן , אָן זיין אונערוואַרטעטען סוף , זיין לאַנגע, רייכע קאַריערע , זיין גרויס , זיין וויַטקייט פון דער ערד . . . „9,347,657,000 יאָהר , 52 טעג , 18 שטונדען , 49 מינוטען און 22 מיט אַ האַלבער סעקונדע ! . . ." מורמעלט ער פאַר זיך מיט ענטציקונג און צערטליכקייט , הגם איך בין נישט זיכער , אַז אין זיין שכור'ן מח זענען די ציפערען נישט אַרויסגעקומען אַ ביסעל פערפלאָנטערט . „העכער ניין מיליאַרד יאָהרען פלעגט דויערן , ביז ויינער אַ שטראַהל איז אָנגעקומען צו אונזער ערד . . . ניין מיליאַרד . . . אַ שטראַהל . . . ניין מיל . . ." דער גימנאַזיסט איז פלוצים געבליבען שטעהן אין מיטען גאַס . אין איין רגע איז ער געוואָרען ניכטער , און וועהרענד זיין קערפער האָט געפיבערט פון קעלט, האָט ער מיט זיין האַנד געווישט דעם שווייס פון שטערן . דערנאָך איז ער צוגעלאָפען צו אַ גאַסען־לאַמטערן , האָט אַרויסגעכאַפּט אַ נאָטיץ־ביכעל און אַ בלייַשטיפט און האָט גענומען שרייבען , און זיינע הענד האָבען זיך דערביי געטרייסעלט , ווי אין אַ קדחת .

אויף מאָרגען האָט זיך בעוויזען אין דער שטאָדטישער צייטונג אַ קליינע בעמערקונג , געדרוקט אָנשטאָט אַ לייטאַרטיקעל און מיט שוואַרצער שריפט :

„ די וויסענשאַפט איז יעצט שטאַרק בעשעפטיגט מיט ערקלערען די אורזאַך פון הימלשטערן'ס פערשווינדען פון אונזער הימעל . מיר ווילען דאָ מאַכען דעם עולם אויפמערקזאַם אויף אַן אַנדער זייט פון דיזער וועלט־פּאַסירונג . דיזעלבע וויסענשאַפט האָט אויסגערעכענט און בעוויזען , אַז די שטראַהלען פון הימלשטערן פערברענגען אין וועג צו דער ערד 9,347,657,000 יאָהר , 52 טעג , 18 שטונדען , 49 מינוטען און 22 מיט אַ האַלבער סעקונדע . דאָס הייסט , אַז דער לעצטער שטראַהל זיינער האָט פערלאָזען דעם שטערן צוריק מיט העכער ניין מיליאַרד

יאָהרען. דאָס הייסט, אַז העלשטערן איז טויט שוין הענדער ניין מיליארד יאָהרען, נאָך איידער דער מענש האָט זיך בעוויזען אויף דער ערד, נאָך איידער, פיעלייכט, די ערד האָט עקזיסטירט. דאָס הייסט, ווייטער...
אָבער די ווייטערע בעדייטונג פון דעם דאָזיגען פאקט איז שוין קלאָר פאַר אלעמען..."

די דאָזיגע בעמערקונג איז איבערגעלאָפען די גאנצע וועלט. — —

— — — אין יענעם יאָהר האָבען פּאַסירט אַ סך אונגליקען אויפ'ן ים.

איין קאַפּיטאַן, פיהרענדיג זיין שיף ביי דער שיין פון אויסגעשטערנ־טען הימעל, האָט זיך פּלוצים אַ חאַפּ געטהון פאַר'ן קאָפּ, האָט אַ קוק געטהון אַרויף, צו די רוהיג שימערירענדע שטערען, מיט אונצוטרוי און פערבאָרגענעם שרעק—און האָט אָנגעהויבען צו געבען פערשיעדענע אַיינ ווידער־שפּרעכענדע בעפעהלען צו די מאַטראָזען, וואָס זענען געשטאַנען בייַ'ם רעדעל. ביז הײַנטיגען טאָג ווייסט מען ניט, וואו דאָס שיף איז אַהינגעקומען. אַ צווייטער האָט געמאַכט דיזעלבע העויות און האָט מיט פּעראַכטונג צעבראָכען און אַרויסגעוואָרפען דעם קאָמפּאַס פונ'ם שיף. אַזוינס אָדער ענהליכעס האָט געטראָפען מיט פיעלע קאַפּיטאַנען, פון פערשיעדענע שיפען, אויף אַלע ימים. דער סוף איז געוועזען — מאַנכע שיפען זענען אַרויף אויף שטיינער, אנדערע האָבען געליטען פון צוזאַמענ־שטויס, און פיעלע זענען סתם פערשוואונדען געוואָרען אויף אייביג.

אין יענעם יאָהר זענען קיין חתונות ניט געווען, — גאָרנישט, קיין איינציגע נישט. אַזוי לאַנג אַ בחור מיט אַ מיידעל זענען געזעסען אין די אָוונדען און האָבען געשמועסט — האָבען זיי געשמועסט. קוים אָבער זענען זיי אַנטשוויגען געוואָרען און האָבען, ווי זייער שטייגער איז, געהויבען די אויגען צו די שטערען, האָבען זיי פּלוצים געשפירט אַ שוידער: זיי האָט זיך געדאַכט, אַז טויטע אויגענלעכער פון לאַנג פער־טריקענטע פּנרים קוקען אויף זיי, אַז געלע ציינער קנאַקען, און שצירען זיך, און לאַכען מיט אַ ביינערנעם געלעכטער.

פון די אַנדערטהאַלבען מיליאַרד מענשען, וואָס זענען פאַרהאַן אויף דער וועלט, האָבען זיך געפוני'ן 347, וואָס האָבען אָנגענומען די מעשה פאַר זייערע אַ פּערזענליכע קריוודע. וואָס זשע האָבען זיי געטהון, — זענען זיי געגאַנגען און האָבען זיך גענומען דאָס לעבען. 99 פון זיי האָבען זיך געשאָסען, 68 גע'סמ'ט, 54 האָבען זיך געהאָנגען, און די איבריגע האָבען זיך אָנגעטהון אַנדערע מיתות משונות. זיי אַלע האָבען איבערגעלאָזען בריעף, געשריעבען מעהר אָדער וועניגער ליטעראַריש, אין וועלכע עס האָבען זיך געפונען די ווערטער „שאָפּענהויער", „העל־שטערן", נישט שטענדיג לאָגיש צוזאַמענגעקניפּט, און כמעט אַלע האָבען זיך געענדיגט מיט אַ וואַרעמער, פריינדליכער עצה צו דער גאַנ־צער וועלט נאָכצוגעהן זיי אויף דעמזעלבען וועג. דערפאַר אָבער האָט זיך אין יענעם יאָהר קיינער ניט גענומען דאָס לעבען צוליעב געוועהנ־ליכע סבות, ווי אונגליקליכע ליעבעס, קאָרטען־שפּיעל, באַנקראָטען, — אַזוי אַז צו אַלעמענ'ס וואונדער איז די צאָהל פון זעלבסט־מאָרדען אין יענעם יאָהר געוועזען בעדייטענד קלענער ווי אַלע יאָהר.

און אַזוי האָבען די שטערען געלויכטען, ווי פריהער, נאָר די מענ־שען — די מענשען האָבען זיך אַרומגעבלאָנקעט איבער דער ערד פערלוי־רען, צעטומעלט, ווי שאָף אין אַ שרפה...

— — — — — — — — — — — — —

מיין שכן איז שוין לאַנג אַנטשוויעגען געוואָרען. דאָס שיף אונטער אונז האָט זיך לייכט געוויעגט, און מיר זענען געליעגען און האָבען געקוקט אויף די שטערען. אונבעשטימטע מחשבות האָבען אַרומגעבלאָנ־דזשעט ביי מיר אין קאָפּ.

ערשט אויף מאָרגען, אין אַ העלען נאָכמיטאָג, האָב איך געפרעגט מיין שכן וועגען דעם סוף פון דער מעשה. ער האָט זיך צעלאַכט.

— אָ, איהר נעהמט עס אָן צו ערנסט!.. — האָט ער שפּאָטיש געזאָגט. — נאַטירליך, די וויסענשאַפט האָט געזיעגט. „מעגליך, — האָבען די געלעהרטע ערקלערט, — אַז מיר לעבען אונטער דער שיין פון

טויטע , שוין לאַנג פערלאָשענע וועלטען . מעגליך , אַז שוין דער ערש־טער מענש אויף דער וועלט איז געפיהרט געוואָרען פון בליק פון אַ מת . אָבער , טויטע אָדער לעבעדיגע , זענען די שטערען גענוג , אום צו דיענען צו פּראַקטישע צוועקען פאַר אונז . אַ שיף קאָן מען פיהרען אפילו מיט דער הילף פון אַ קאָמפּאַס , אַ פשיטא שוין נאָך די שטערען, און וואס אָנבעלאַנגט ליעבע , — אויף וואָס דאַרף מען דען שטערען צו ליעבע ? . . חע־חע ! . .״ די מענשען האָבען זעהר געגאַרט זיך איבער־צוצייגען , האָבען זיי זיך איבערצייגט .

אמת , עס טרעפט נאָך היינט אַמאָל , אַז אַ קאַפּיטאַן פון אַ שיף , דערפיהלענדיג פּלוצים מיט זיין גאַנצען וועזען אַרום און אונטער זיך דעם ים — דעם ים ! . . — און די ווייטע לייכטענדע וועלטען איבער זיין קאָפּ, פערליערט ער זיך אויף אַ ווײַלע . עס פּאַסירט אויך , אַז אַ פערליעב־טער בעמערקט ביי זיין געליעבטער אַ שוואַרצען צאָהן . אויך זענען געוועזען פעלע פון זעלבסטמאָרד , וואו מ׳האָט נישט געקאָנט אויסגעפינען קיין „פערנינפטיגע״ מענשליכע אורזאַך , וואָס זאָל האָבען געפיהרט דער־צו ; אָבער — דער קאַפּיטאַן דערמאָנט זיך , אַז ער מוז זיין אין צייט מיט זיינע סחורות אין פּאָרט , דער פערליעבטער איילט זיך „צו׳ם צוועק״ , און דעם זעלבסטמערדער פערגעסט מען .

נישט מעהר , דער אַלטער גימנאַזיסט איז נאָך אַלץ גימנאַזיסט , ער טרינקט , ווי פריהער , אָדער מעהר ווי פריהער . די גימנאַזיסטקעס , בעגעגנענדיג איהם , קוויטשען , הגם נישט פריהער ווי מ׳דאַרף . די קעלנערין איז ווייכער געוואָרען . און מאַנכמאָל , ווען אונזער גימנאַזיסט געהט ביינאַכט פון שענקעל אַ היים און זיין „האַרץ״ איז פול , שטעלט ער זיך אַוועק געגען אַ לאַמטערן , פון וואַנען עס קוקט אויף איהם דאָס רויטע , געשוואָלענע אויג פון אַ פערררויכערטען קעראָסין־לעמפּעל , צע־נעהמט טעאַטראַליש די הענד און מיט אַ הערצרייסענדער שטימע דעק־לאַמירט ער :

— אָ , הערשטערן , הערשטערן ! . .

דער ריח פון לאנד.

דער ריח פון לאַנד.

אַ בלאַס, גוטמוטיג פנים איז אַרויפגעשוואומען אויפ׳ן הימעל, און אַ בלאַסע שײַן האָט זיך צעגאָסען איבער׳ן ים.

גוטען אָווענד, מײַן שטילע, פער׳חלום׳טע פּעע! ביזט נאָך איצט אויך די איינציגע, וואָס איז אימשטאַנד צו בעפרײַען אַ לײַכטען זיפץ פון מײַן פערקלעמטען האַרצען. פיעל וואַסער איז אָבגערונען פון יענער צײַט — געדענקסט?... פון דאַן אָן בין איך געוואָרען פיעל „קליגער“, וועניגער „סענטימענטאַל“. דאָס לעבען, וואָס האָט מיך אָבגעוואוינט פון לאַכען, האָט מיך אויסגעלערנט אָבצולאַכען. אָבער דאָ, אין מיטען ברײַטען ים... אונטער פיער אויגען, ווען קיינער הערט און זעהט אונז ניט — פערשטעהסט?.. — וועל איך דיר שעמעדיג פערטרויען אַ סוד: דאָס אַלעס איז נישט מעהר, ווי דעם טאַטענ׳ס לאַנגער ראָק, וועלכען איך, קינד, האָב אַרויפגעצויגען אויף זיך, כּדי אויסצוזעהן ווי אַ טאַטע, — און דער ראָק פּלאָנטערט זיך מיר אונטער די פיס און פערביטערט מיר דאָס לעבען... און די ברילען, וואָס דו זעהסט... ווײַס איך?... — זיי זאָגען, אַז ברילען זעהען בעסער, איידער אויגען —

פאלג איך. אָבער אין דער ווירקליכקייט בין איך דאָס זעלבע קינד, וואָס דו האָסט געקענט. איך וואָלט גערן געוויינט, ווען מען שלאָגט מיך, וואָלט זיך גערן פערקרימט, ווען דאָס האַרץ צאַפּעלט זיך, און זינגט עס „אונטער'ן לעפּעלע" — זיפץ איך אָב, קוקענדיג אויף דיר, און מיר ווערט לייכטער. זיי זשע מיר געגריסט פון טיעפען האַרצען.

קומסט איצט פון דער ערד, וועלכע איך האָב שוין לאַנג פערלאָזען. וואָס האָסט דו דאָרטען געזעהען? פלעגסט אַמאָל וואונדער־באַרע מעשות דערצעהלען. דערצעהל.

שמייכעלט זי שטיל און אומעטיג: — — — —

— — — איך האָב געזעהען —

אין אַ צימערל, אין אַ וויעגעלע, נעבען אַ בעט, אין וועלכען עס שלאָפט די יונגע מוטער, ליעגט דאָס קליינע קינד און וויינט. די מוטער הערט ניט.

די קליינע ליפּעלעך זענען ברייט געעפענט, אויסגעדינט און פערקרימט. די טרערען־פולע אייגעלעך קוקען מיט טיעפען, שטומפּיגען שרעק אויף דעם גרינבליכען שטרייף, וואָס איך האָב איבערגעצויגען איבער דער וואַנד געגען'איבער דעם קינד. אין די שווערע מינוטען פון לעבען איז עס געוואוינט צו זעהן אַנגעבויגען איבער'ן וויעגעל אַ שענעם, ליעבען קאָפּ מיט צוויי הימליכע, וואַרעמע אויגען. איצט זעהט עס זיי נישט, — און דאָס שוואַכע קול'כעל ציהט זיך לאַנג, לאַנג, גלייך עס וועט גאָר קיינמאָל נישט אויפהערען. —

ביזט געגוג קינד — צו פיהלען זיין עלענד?...

איך האָב געזעהען —

צוויי יונגע מענשען, ער און זי, געהען לאַנגזאַם איבער אַ שטיל־ער, פערוואָרפענער אַלע, וועלכע איך האָב פערצויבערט. האַנד ביי

האַנד געהעט זײ: ער — פערבײסען די אונטערשטע ליפּ, בײַ איהר — ציטערט אַ ווינקעל פון דער אויבערשטער. זײ קוקען נישט אײנער אויפ׳ן צווײטען און שווײַגען. אָט ערשט האָבען זײ זיך צעקריגט, און שוין ציהט עס זײערע הערצער אײנס צו׳ם צווײטען, און קײנער וויל נישט זײַן דער ערשטער, און העלפען וועט עס זײ בײדען נישט. איך פערלאָז זײ רוהיג, וויסענדיג, אַז צווײ הענד וועלען זיך צוזאַמענטרעפען אין דער פינסטער נישט ערגער, ווי אין דער ליכטיג. —

ביזטו געװען יונג—צו געדענקען, ווי זיס עס איז דער ווײה?..

און הער —

איך קום פון׳ם לאַנד, פון וואַנען דו געהסט, פון׳ם שטעדטעל, וואו דו האָסט געלעבט, פון צווישען דעם פאָלק, בײַ וועלכען דו ביזט געבוירען. איך האָב דאָרט געוואָרפען אַ בליק אין פענסטער פון אַן אָרעמען שטיבעל און האָב געזעהען —

אַן אַלטער, שוואַכער מאַן מיט אַ לאַנגער, ווײַסער באָרד, האָט אין מיטען דער נאַכט פערלאָזען זײַן בעט און, אַ האַלב־נאַקעטער, שטעהט ער אָנגעבויגען איבער אַ צווײטען בעט, וואו עס שלאָפט אונרוהיג זײַן יונגע, שענע טאָכטער. דעם מײדעל׳ס באַקען גליהען העליש, די האָר — פאַנאַנדערגעוואָרפען, איהר ברוסט הײבט זיך פיעבעריש און חליפּעט ציטערנווײַז. אַ נערוועזער ציטער טרײסעלט און קרימט פון צײַט צו צײַט איהר קערפּער פון קאָפּ ביז די פיס. זי זעהט שווערע, העסליכע חלומות, און דער אַלטער האָט קײן האַרץ ניט אויפצוּוועקען זי צו דער נאָך העסליכערער ווירקליכקײט. שטעהט ער און קוקט אין דער פינסטערניש פון דער נאַכט אויף זײַן רײנע בלום, אויף וועלכער אַ ווילדע, גראָבע האַנד האָט אַ שמוציגען פלעק געלאָזען, און זײַנע קניע האַקען זיך איהם אונטער, זײַן גרויער קאָפּ שאָקעלט זיך אַלטליך און הילפלאָז, און זײַנע ליפּען בעוועגען זיך אין דער שטיל און קרימען זיך אַזוי ביטער־ליך־קינדעריש, אַז פון דײַנע אויגען פאַלט פּלוצים אַרונטער דער שווע־רער פאָרהאַנג פון שווערע יאָהרען, און דו זעהסט בחוש דאָס זעלבע קינד, וואָס ווײנט אַזוי עלענד אין דער שטילקײט פון דער נאַכט, נאָר

טוויזענדער מאָל עלענדער און הילפלאָזער . . .

ביזטו געגוג אַלט , אום צו פערשטעהן זיין בראָך ? — — — —

— אך , לאָז צופריעדען ! מעשות , מעשות מיין איך ! אַזעלכע ,
וואָס זענען נישט געשטויגען , נישט געפלויגען — פערשטעהסט ? . . .

אין פערלעגענהייט פעררוקט זי זיך אונטער אַ בלאַסען יאָלקאָ .

— — — — — — — — — — — — —

די לבנה האָט זיך אויפגעהויבען איבער'ן שיף , האָט אונז אריבער־
געיאָגט און איז אַוועק אין דאָס לאַנד , וואוהין מיר געהען .

גריס אין מיין נאָמען די , וואָס וואַרטען אויף מיר , ווי איך יענע ,
וואָס וואַרטען נ י ש ט , וועלכע קענען מיך נאָך נישט , און איך ווייס ניט
פון זיי , און וואָס דאָך וועלען זיך אונזערע וועגען צוזאַמענקומען און זיך
פערפלעכטען ווער ווייסט ווי ענג . . .

אַ שטיל געמורמעל קומט אָן פון אלע זייטען .

דאַכט זיך , דאָס זענען זיך צונויפגעקומען אַלע נעכט , וואָס
האָבען געלעבט און זענען געשטאָרבען אויפ'ן שוים פון ים , שטעהען
אין רעדלעך , אין גרופען , בייגען זיך צו'ם אויער איינע צו דער צווייט־
טער — און פיהרען אַ געשפּרעך , איינגעהאַלטען , פערשטיקט , אָבער
האַסטיג און אויפגערעגט . וואָס ווילען זיי ? . . וואָס ווילען זיי ? . .

פלוצים איז שטיל געוואָרען . מיט אַמאָל , ווי אָבגעהאַקט . וואָס
איז געשעהען ? שווער צו זאָגען . מעגליך—ערגעץ זעהר ווייט , אויף דער
יבשה , האָט אַרויפגעשאָסען , ווי פון אַ ביקס , אַן אומגעריכטער קרעה
פון אַ האָהן און איז פערפלויגען פון האַסט אַהער אויפ'ן ים . דער מאָרגנער
מאָרגען־קרעה , פון וועלכען עס דאַכט זיך , אַז עפּעס אַ פּאָרהאַנג האָט
זיך ראַש אויפגעהויבען מיט אַ זיידענעם געראַוש : נאַ , זעה . . .

אַ וואַרעם, קרעפטיג ווינטעל איז אָנגעקומען אונז אַנטקעגען, האָט זיך צעשפּאָלטען אָן די נאָז פון אונזער שיף און האָט אָנגעהויבען צו ציהען זיך גלייכמעסיג און אָהן אויפהער ביי זיינע באָרדען. און ביסלעכווייז איז דער ים געקומען אין בעוועגונג. קליינע וועלען זענען אויפגעשטאַנען, האָבען זיך געבראָכען איינע אָן די צווייטע מיט אַ דינעם, גלעזערנעם קלונג און געלאָזען נאָך זיך אַ ציטערנדען נאָכקלאַנג. אַ שטיל, פליסיג געזאַנג האָט זיך אויפגעהויבען פון ים, איז געשטיגען אַלץ העכער און העכער, האָט פערפלייצט אונזער שיף און פערשלונגען דאָס גערויש פונ'ם טרייב-שרויף. ווייטע, העלע וועלטען האָבען געקוקט אַראָב פון פערבלייכטען הימעל, און זייער גרין-גאָלדענע שיין האָט זיך שטום געמישט מיט'ן געזאַנג פון ים.

„ברן יחד כוכבי בקר" —

עס זינגען קאָהר די מאָרגענשטערען.

און נישט ווילענדיג האָב איך אַריינגעשטעלט אין געטליכען קאָהר אויך מיין איינענע שטימע, די ציטערנדע שטימע פון אַ מענשען אויפ'ן ים.

אַ מענש — אויפ'ן ים!..

— — — — — — — — — — — — —

אין דער פריה האָט די זון העל געברענט. פון ערגעץ האָבען זיך בעוויזען ווייסע ים-פייגעל און האָבען אַרומגערינגעלט דאָס שיף. אויפ'ן דעק האָט זיך אָנגעהויבען אַ געטומעל. אין דער לופט האָט אַרומגעשוועבט דער אונרוהיגער, בעשעפטיגטער גייסט פון לאַנד, און דער עולם האָט זיך פאָרבערייטעט אַראָבצושטייגען. ווי שפינוועבס האָט זיך געריסען דער בשוף פון ים.

רעכטס האָט זיך אויסגעצויגען אַ געלבליכער, זאַמדיגער ערדפּאַס, איז פערלאָפען פאָר'אויס, האָט זיך אויסגעדרעהט, אויסגעבויגען און

ל. שאפירא

האָט אונז שלײַסליך אַרומגענומען פון דרײַ זײַטן. די נײַע וועלט האָט זיך געדרוקט אויף אונז. די אונגעדולד און אונרוהיגקײַט זענען געוואַקסען. וואָס איז דאָרטען ?... ווי אַזוי איז דאָרטען ?... אָדער — אַלץ דאָס־זעלבע ? אַלץ דאָסזעלבע ? אַלץ דאָסזעלבע ?..

אַ ריזיגע פרויענפיגור מיט אַן אויפגעהויבענער האַנד האָט זיך אָבגעצײכענט לינקס. דער בליק פון דער „פרײַהײַט" דרינגט מיט אַנגסט אין די נאָהענטע ווײַטע שטאָדט: אַ ביסעל העכער אין אויסגוס ליגט דער עללים־אײַלענד מיט׳ן „קעסל גאַרדען" און שצירעט בײַ זײַנע צײַהן: שטעה, וואו דו שטעהסט!....

— — — — — — — — — — — — —

ים, אָ ים! אויף דיר האָט דער מענש בעדאַרפט געבוירען ווערען.

ים, מײַן ים — ל׳קום נאָך צוריק צו דיר!

מיט בעשבעלאגגען זיך צו ווענדען:

Книгоиздательство „ПРОГРЕССЪ“, Я. ЛИДСКІЙ
Варшава, Налевки 36.

Verlag „PROGRESS“, I. LIDSKI
Warschau, Nalewki 36.

На Морѣ Л. Шапиро.

Типографія И. Эдельштейна, Варшава, Налевки 38.
1910